

עירובין ז

משה שווערד

1. עיין במראה מקומות לדף ו

- בענין: "העושה כב"ש"
- בענין: "אין משגיחין בבת קול"

2. מגדים חדשים

וראיתי בחזון איש שביעית (סימן כג סק"א) שהקשה ג"כ במ"ש הר"מ לעשות כדברי ז"ש עושה כו', ממ"ש בשל תורה הלך אחר המחמיר. וכתב דמ"ש הלך אחר המחמיר, אינו אלא בשאין אחד מהם רבו, אבל אם אחד מן החכמים הוא רבו הלך אחריו אף להקל, ולא דוקא רבו אלא יש רשות לאדם להחזיק בהוראותיו של אחד מהם ולהחזיקו כרבו להלך אחריו תמיד בין לקולא בין לחומרא. וזהו במחלוקת ז"ש וז"ה קודם הבת קול, וכן בכל מחלוקת של חכמים כל זמן שלא הכריעו ההלכה עפ"י ז"ד ע"ש. והוא כעין דברי הרמב"ן והר"ן הנ"ל, אלא שמדבריהם מתבאר דאין לומר כן אלא במחלוקת ז"ש וז"ה דוקא, ופלא שלא הזכיר דבריהם. וע"ע בחזון איש מס' יצמות (סימן קלד לדף יד א).

3. תוספות מסכת עירובין דף ז עמוד א

ונהג בו ב' עישורים – מפרש בירושלמי שעושר על תנאי וחללו ונתנו לעניים.

4. חכמת שלמה מסכת עירובין דף ז עמוד א

תוס' בד"ה ונהג בו כו' ונתנו לעניים נ"ב פי' והמעות אכל בירושלים דאי לאו הכי היה צריך בפעם שני להרבות במעשרות וכל המרבה במעשרות הן מקולקלין ודו"ק וכן בפ"ק דראש השנה:

5. ריטב"א על עירובין דף ז/א

ונהג בו שני עישורין. [1] פירוש ובכל אחד מהם הוציא המעשר הראוי לכל האתרוג ולא מן הנשאר בלבד שא"כ שמא זה מעשר ואינו מפרישו כראוי, [2] ובתוספות פירשו כי מעשר אחד הוציא וחללו על המעות ואח"כ נתנו לעניים בתורת מעשר עני, [3] א"נ שהוציא מעשר אחד ונתנו בירושלים לעניים שיאכלוהו שם:

6. בית הבחירה (מאירי) מסכת עירובין דף ז עמוד א

ולעיקר הענין מיהא יש לשאול היאך אפשר להפריש שני עישורין שאם הפריש את של עני תחלה ואח"כ הפריש השני לפי חשבון הנשאר אחר עשור ראשון הרי פחת במעשר ואם עשרו לפי חשבון ראשון הרי הרבה במעשר ונמצאו פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקלים וכן שאם הפריש תחלה את השני שמא שנה שלישית היא והראשון לעניים ונמצא אוכל ממון עניים בירושלם ומה שהוא נתן להם אח"כ מתנה אחרת היא ואף במפריש את של עני תחלה יש לחוש בכיוצא בזה שהרי הראשון שני ונמצא מאכיל שני לעניים ...

7. מרומי שדה מסכת עירובין דף ז עמוד א

שם. תוס' ד"ה ונהג כו' מפרש בירושלמי שעושר על תנאי וחללו ונתנו לעניים ע"כ. ונראה דלא משום שאסור ליתן שני מעשרות, כמוש"כ מהר"ם מלובלין ז"ל על הירושלמי שאין זה מרבה כלל, דאם הראשונה מעשר שניה חולין. ואם השניה מעשר הרי הראשונה טבל, עד שעושר גם עליה. ומרבה במעשרות הוי כשנותן יותר מכשעור, ונמצא שהמותר הוי טבל. וטעם הירושלמי הוי כדי שלא יפסיד הרבה:

8. ריטב"א על עירובין דף ז/א

גמריה איסתפיק ליה. פירוש ולא היה מי שיברר לו האמת, אבל מי שעשה חומרא דמר ודמר מפני שאינו יודע הדין אע"פ ששורת הדין כך יש לו לעשות, מכל מקום אכתי קרינא ביה שהוא כסיל הולך בחשך שהיה לו ללמוד ולא למד:

501 לכאורה צ"ע מהא דאמרינן לעיל : ולא כחומריה דמר וכחומריה דמר, וצ"ל דשאני הכא שידע שנפסקה ההלכה ומשו"ה צריך להחמיר. ועי' בחזו"א יו"ד סי' ק"ג סק"ה שתמה ע"ז. 502 כ"ה בתוס'

9. דף על הדף עירובין דף ז עמוד א

בגמ': גמריה איסתפיק לי' כו'. כתב בריטב"א וז"ל פי' ולא היה מי שיברר לו האמת אבל מי שעה חומרא דמר וגמר מפני שאינו נוהג הדין, אעפ"י ששורת הדין כך יש לו לעשות מ"מ אכתי קרינן ביה שהוא כסיל הולך בחושך. שהיה לו ללמוד ולא למד עכ"ל. אך בחזו"א יו"ד סימן ק"נ סק"ה כתב על זה וצ"ע כוונת רבינו אם שהיה לו ללמוד ולהיות חכם יודע להכריע א"כ ר"ע נמי היה לו להכריע. וגם אינו מובן מה קשה לו לרבינו דהכא לא אמרו אלא אם ב"ש מקילין ואינו שואל להם ועושה לחומרא וכשב"ה מקילין וכו' אבל אם אין לו ממי לשאול וצריך לעשות לחומרא למה יקרא כסיל. וצ"ע עיי"ש.

10. שערים מצויינים בהלכה

דף ז. כי לא עבדינן כחומרי דבי תרי, היכא דסתרי אהדדי כגון שדרה כו'. צ"ע א"כ היאך אנו מחמירים בזמני שקיעה, שאנו נוטים לשיטת הגאונים לתחלת שקיעה בער"ש, ונוטים לשיטת ר"ת במוצ"ש [עי' ביה"ל סי' רסא, ונמוקי או"ח שם, ומנח"א ח"א סי' כג, ובאריכות בשמ"ב וקונ"א ח"ב סי' עה סק"א, וסי' צא סק"א]. [ובשו"ת חתם סופר (או"ח סי' פ) כתב, דאם אנו עושים מלאכה גם לאחר השקיעה הראשונה בער"ש, נמצא דאנו תופסים כמחולט כשיטת הר"ת, וא"כ התינוק שנולד לאחר השקיעה בשבת, בהגיע יום השמיני מוטל עליו למולו ביום השבת, ואם מתעצל שלא למולו שחושש לשיטת הסוברים בזמן שנולד כבר היה לילה, נמצא עביד תרי קולי דסתרי אהדדי, עושה מלאכה לאחר השקיעה הראשונה כשיטת ר"ת, ומתעצל במ"ע של יום השמיני כאלו היה אותו זמן לילה. והשתא לפ"ז גם

כשנחמיר בתרי הצדדים, נמצא דעושה תרי חומרי דסתרי אהדדי ככסיל.

ונראה שיש לחלק בזה, דבשדרה וגלגולת אנו בקיאים בשיעור חוליא ושיעור מקדח, אלא אין אנו יודעים כיצד לקבוע ההלכה, כמ"ד זה או כמ"ד זה, משא"כ בזמני שקיעה אין אנו בקיאים בשיעורים, כלומר זמני שקיעה ויציאת הכוכבים, כדאיתא בגמ' שבת (לה:): א"ל רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו בשיעורי דרבנן, אדשימשי אריש דיקלי אתלו שרגא כו', ובכה"ג לא שייך ענין דהכא. ועי' בתוס' במס' נדה (לו. ד"ה הלכתא) אהא דאמרי' שם דהלכתא כרב לחומרא, שהקשו הא ב' חומרי דסתרי אהדדי ניהו, ותירצו דכיון דמספקא לן, פסק כמר להחמיר וכמר להחמיר. וכ"כ במג"א (סוס"י תצג) דמפני הספק מותר לנהוג ב' חומרי דסתרי אהדדי. ובפמ"ג (שם) העיר, דמדברי רש"י במס' ר"ה (יד: ד"ה והרוצה לעשות) מבואר, דהוא כסיל כשאינו יודע על מי לסמוך, ומדברי התוס' משמע דבכה"ג אינו כסיל. ועי' בחי' הריטב"א כאן, דמי שעושה חומרא דמר ודמר מפני שאינו יודע הדין, אע"פ שכך שורת הדין שיש לנהוג כן, מ"מ אכתי קרינא ביה כסיל בחשך הולך, שהיה לו ללמוד ולא למד. ונ"ל ראייה מדתנן (עדיות פ"ה מ"ו) מוטב להקרא שוטה כל ימיו ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום, ולפ"ז ניהא הנהגיין כשיטת הגאונים בע"ש וכשיטת ר"ת במוצ"ש, דאין אנו יודעים להכריע. שוב העיר לי נכדי הרב אלימלך נפתלי צבי נ"י, שכבר הקשה קושיא הנ"ל בס' אורות חיים.

11. תוספות מסכת עירובין דף ז עמוד א

בקעה מכאן ובקעה מכאן מיבעיא - ולא משמע ליה דאתא לאשמועינן דאפ"ה בעי צורת הפתח אלא אתי לאשמועינן דסגי בצורת הפתח.

12. שפת אמת מסכת עירובין דף ז עמוד א

בגמ' ה"ק סרטיא מכאן ובקעה מכאן נעשה כבקעה מכאן ובקעה מכאן וקשה דלמה לי זה הפי' נעשה ונראה לפרש דהו"א דצריך להיות הצוה"פ במקום הסרטיא הואיל ושם הוא רה"ר קמ"ל דדומה ממש לבקעה מכאן ובקעה מכאן דאין נ"מ באיזה צד יעשה הצוה"פ:

דף ז' ע"ב בגמ', דאי דרב קשיא דרב אדרב
 בתרתי וכו' | תמלית סוגית
 הגמ' בקצרה, | לשי' רש"י ז"ל עיקר קושית הגמ'
 דרב אדרב בתרתי הוא, דרב יהודה דאמר אם
 הי' מצוי כלה לרצבה א"ל כלום מיירי בכלה
 לאמצע רצבה ואתי לאשמעי' לליכא איסור מפולש,
 ועוד מדנקט רצבה משמע אצל חצר דאית צי'
 דירין אסרי על בני המצוי אם לא עירבו, והיינו
 דס"ל נראה מצחוץ וסוה מצפנים אין נידון
 משום לחי (וכדנצאר גם לעיל עמו' א' בתוד"ה
 אם) הני תרי מילי שמעינהו מרב יהודה, ואי
 משמי' דרב אמרה למילתי' קשיא דרב אדרב
 בתרתי, דאמר רב מצוי שנפרץ במלואו לחצר
 ונפרצה חצר כנגדו חצר מותרת ומצוי אסור,
 ומדנקט ונפרצה חצר כנגדו משמע דאוסר משום
 פילוש, ועוד משמע דדוקא משום מפולש אסור,
 אצל חילו לא הי' נפרצה חצר כנגדו לא הוי
 אסרי בני החצר על בני המצוי אף בלא עירבו,
 וע"כ משום דס"ל נראה מצחוץ וסוה מצפנים
 נדון משום לחי, והיינו דקשיא דרב אדרב בתרתי,
 אלא ע"כ דרב יהודה משמי' דשמואל אמר
 למילתי', ומסיק כאן בעירבו כאן בשלא עירבו,
 פי' לעולם מה שאסר רב במצוי שנפרץ לחצר
 ונפרצה חצר כנגדו אין האיסור משום מפולש
 אלא עיקר האיסור הוא משום דאסרי בני חצר
 אמצוי, ובלא עירבו איירי ולכך אסור ומשום
 דס"ל באמת נראה מצחוץ אין נידון משום לחי,
 ומה דנקט נפרצה חצר כנגדו משום רצוחא
 דחצר נקט וכמו שפירש"י ז"ל, כך הוא תמלית
 שי' רש"י ז"ל בסוגיאן.